

Людмила НУЖДАК

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОЛІНГВАЛЬНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО ОНОМАСТИКОНУ ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 22.

УДК 811.161.2'323.2(043.3)

Нуждак Л. Вплив глобалізації на еколінгвальний стан українського ономастикону посттоталітарної доби; 7 стор.; кількість бібліографічних джерел – 7; мова українська.

Анотація. У статті проводиться аналіз українського ономастикону посттоталітарної доби крізь призму еколінгвістики. Особлива увага приділяється вивченню культури мови. Певна увага приділяється законодавчим проектам, які регулюють нормативність українського ономастикону.

Ключові слова: ономастика, еколінгвістика, глобалізація.

Resume. The article analyzes the Ukrainian onomastyks in the field of Ukrainian ekolinguistics after the fall of the Soviet Republic. Special attention is given to the study of culture of the Ukrainian spelling. Some attention is given to learning the influence of existing laws and acts on the function and creation of ukrainian onomastyks.

Key words: onomastyka, ekolinguistica, globalization.

Вітчизняні ономасти не раз відзначали, що український ономастикон посттоталітарної доби зазнав чималих змін [2; 3; 5]. Однак українські дослідники зосереджуються головним чином на вивченні трансформаційних процесів у сфері українського ономастикону пострадянського періоду, а еколінгвістичний аспект його функціонування, зокрема оцінка впливу глобалізації, ніким спеціально не проводилася.

Системна трансформація суспільно-політичного життя країни відкрила нові можливості, зокрема у міжнародній сфері, що стало вагомим передумовою для пошуків міжмовних контактів, інкорпорації України у глобалізований мовний простір. Глобалізація, на думку Б.М.Ажнюка, – це «насамперед інформаційна відкритість, а отже, й інформаційна присутність чужоземних учасників комунікативного процесу. За своєю природою вона наднаціональна, навіть космополітична» [1].

На нашу думку, найпершим виявом впливу глобалізаційних тенденцій на український ономастикон посттоталітарної доби можна вважати непоодинокі спроби передавати українські власні назви, зокрема фірмоніми, засобами латинської графіки. Оскільки розвинені країни Європи та Північної Америки, як правило, використовують латинську графіку, то й в Україні певна частина її громадян, в т.ч. й підприємців, розглядає використання латинської графіки як засіб прилучення або органічного входження в глобальний економічний простір. Однак на практиці, зокрема у сфері української ергонімії посттоталітарної доби, українські латинографічні власні назви підприємств, закладів торгівлі, громадського харчування тощо використовуються не стільки за межами України, як на її території. Наприклад: магазин «Oskar» (м.Мукачеве), магазин «Bebiko» (м.Мукачеве), магазин «Instinct» (м.Ужгород), магазин «Kiara» (м.Ужгород), магазин «Extreme Sports» (м.Ужгород), магазин «Vasil» (м.Ужгород), кафе «Belami» (м.Ужгород), бар «Rio» (м.Ужгород), магазин

«Luxor» (м.Ужгород), бар «Absolut» (м.Ужгород), магазин «Bambino» (м.Ужгород) тощо. Перераховані ергоніми називають не чужомовні торгові марки чи бренди, а є латинографічними варіантами українських онімів. Використання таких назв самі підприємці пояснюють рекламною метою, адже на їх думку, латинографічна передача фірмоніми є більш респектабельною, ніж її традиційний кириличний варіант. Аналогічні причини популярності латинографічних фірмонімів називають також О.Белей [3], М.Романюк [5].

Своєрідним різновидом використання графіки власної назви з рекламною метою її денотата можна вважати непоодинокі факти появи гібридних, латино-кирилических українських ерг онімів, на зразок: страхова компанія «PZU Україна» (м.Мукачеве), магазин «Соланж» (м.Мукачеве), ТОВ «AZ-Харків» (м.Харків), ТОВ «Asbis-Україна» (м.Донецьк), ТОВ «ACD-Експрес» (м.Харків), ТОВ «L-Мастер» (м.Київ), компанія «GSM-Шлюз» (м.Дніпропетровськ), ПП «SOS Комп'ютер» (м.Донецьк), ПП «IQ Центр» (м.Київ), ПП «Планета Z» (м.Київ), ТОВ «SAER Україна» (м.Київ), бюро перекладів «Eurologos-Харків» (м.Харків), ТОВ «Start-Поліграф» (м.Київ), [ЖС 2007-8], інтернет-клуб «Ультра internet centr» (м.Ужгород), магазин будівельних матеріалів «Inexбуд» (м.Ужгород), стоматологічний кабінет «Юмал-р» (м.Ужгород), кав'ярня «Edusho» (м.Мукачеве), магазин дитячого одягу «Вау стиль» (м.Мукачеве), та інші.

Включення посттоталітарної України у глобальний мовний простір спричинило помітне зростання впливовості англійської мови, яка у багатьох підсистемах українського ономастикону потіснила російську. Тому має рацію Б.Ажнюк, який також схильний пояснювати впливом глобалізації зростання в Україні присутності англійської мови: поряд із українською та російською мовами вона стає учасником боротьби за вплив на мовну свідомість і мовну діяльність у певних комунікативних

середовищах» [1, с. 54]. За нашими спостереженнями, найпомітнішою „присутність англійської мови у боротьбі за вплив на мовну діяльність” простежується у сфері української ергономії посттоталітарної доби. Активні економічні контакти із країнами Західної Європи, США та Канади, прагнення використати чужомовну, зокрема англійську, лексику з рекламною метою або ж засвідчити власну „західність”, - усе це сприяло широкому залученню англомовної лексики до джерельної бази української ергономії кін. XX – поч. XXI ст. Наприклад: ТОВ «Sbm-Group» (м.Київ), ТОВ «Autoline» (м.Київ), ТОВ «Europcar» (м.Київ), ПП «Secrete service» (м.Кривий Ріг), компанія «System-group» (м.Київ), бізнес-центр «Silver centre» (м.Київ), ПП «Case design» (м.Дніпропетровськ), ПП «Creative home» (м.Харків), компанія «Floor exclusive» (м.Харків), компанія «Build&live development» (м.Київ), компанія «Maersk Ukraine» (м.Дніпропетровськ), взуттєва фабрика «Mistral» (м.Дніпропетровськ), ПП «Geletio» (м.Львів), ТОВ «Paolla» (м.Львів), СП «Cpl group» (м.Київ), ТОВ «Intermed» (м.Київ), фірма «Injector service» (м.Вінниця), компанія «Rosenbauer» (м.Київ), ПП «Autowell» (м.Дніпропетровськ), ТОВ «Inter cars Ukraine» (м.Київ), служба охорони «Los-line of safety» (м.Київ), ТОВ «Zerringer» (м.Київ), «Europlast» (м.Вінниця), ТОВ «Sun light» (м.Дніпропетровськ), готель «Best» (м.Новомосковськ, Дніпропетровська область), готельний комплекс «Sunray» (м.Підгородне), готель «Apartment grata» (м.Київ), готель «Continental» (м.Одеса), готель «Olimp club» (м.Одеса), ПП «Imperial doors» (м.Київ), студія штучних рослин «Trees&flowers collection» (м.Київ), компанія «Flash studio» (м.Дніпропетровськ), дизайн-студія «Floreal» (м.Дніпропетровськ), ТОВ «Prospects Ukraine» (м.Київ), студія веб-дизайну «RP-studio» (м.Маріуполь), інтернет-сервіс-провайдер «IP-Ukraine» (м.Сімферополь), ТОВ «Ukr.Net.» (м.Львів) [ЖС 2007-8], клуб «Chillout» (м.Ужгород) тощо. Таке засилля англомовних лексем вкрай негативно позначається на еколінгвальному стані українського посттоталітарного ономастикону, до того ж воно суперечить українському законодавству у сфері мовного будівництва. Адже за Законом України «Про мови...» всі назви організацій, підприємств та інших структур повинні називатись українською мовою [4].

По-іншому виявляються глобалізаційні тенденції у сфері української посттоталітарної антропонімії. На думку Л.О.Белея, головними екстралінгвальними причинами, які впливають на український пострадянський антропонімікон, скеровуючи його розвиток у пан'європейський простір, стали лібералізація українського законодавства, що врегулює надавання та вживання особових імен та прізвищ, утвердження тісних міжнародних контактів, у тому числі й через масову трудову імміграцію, поступова інтеграція України у європейський й трансатлантичний економічний та

культурний простір» [2]. Якщо поява в українському антропоніміконі чужомовних (італійських, іспанських, португальських, німецьких) прізвищ, спричинена одруженням українок із іноземцями, та має поодинокий характер, то у сфері сучасного українського іменника, а також частково серед прізвиськ вплив глобалізаційних тенденцій набагато зриміший. Так, наприклад, український іменник упродовж двох минулих десятиліть поповнився десятками чужомовних з походження, як правило, неадаптованих до фонеморфемної структури української мови іменами. Наприклад: *Адрієни, Аладар, Вірджініл, Евелін, Едгард, Наргіз, Ричард, Томас, Фелікс, Адель, Аліна, Алісія, Альбіна, Амаля, Амелія, Аміна, Аріна, Атіна, Беатрікс, Бернадет, Ванесса, Віолетта, Даяна, Деніза, Дженіфер, Джонетта, Джульєт, Доліана, Домініка, Есмеральда, Естера, Жаннет, Жасмін, Іветт, Ізабелла, Інгрід, Йоганна, Каміла, Каріна, Касандра, Каталіна, Катрін, Келлі, Корнелія, Луїза, Лючія, Мадлена, Манана, Мелінда, Мелісса, Мілена, Міранда, Мішель, Наїра, Натанель, Ніколета, Ніколетт, Ніколь, Неллі, Ноємі, Носмін, Нона, Октавія, Олівія, Пайна, Патрісія, Ребека, Сандра, Сімона, Сюзанна, Тімеа, Тімея* та багато інших.

Поширення глобалізаційних тенденцій у сфері українського іменника посттоталітарної доби не лише суперечить традиціям українського назовництва, а й нерідко породжує креольські найменування на зразок *Пайна Ігорівна, Натанель Іванович, Бернадет Мирославівна, Манана Григорівна, Олівія Володимирівна* та ін., які ми виявили при обстеженні книг рагс Закарпатської області кін. XX – поч. XXI ст.

Глобалізація сучасного українського іменника часто стає причиною порушення правописних норм української мови та появи дублетних орфограм імен. Пор.: *Даніель – Данієль – Данієла, Іветт – Івет – Івета, Евелін – Евеліна, Ніколет – Ніколетт – Ніколетта, Ніколь – Ніколь, Катрін – Катріна, Патрісія – Патріція, Ричард – Річард, Сімона – Сімона – Сімон* та інші.

Вплив глобалізаційних тенденцій на сучасний антропонімікон українців також є всі підстави вбачати у широкому залученні сленгу та зневажливо-вulgарної лексики до джерельної бази українських прізвиськ-неологізмів, наприклад: *Алкан, Амас, Баклан, Барига, Галімії, Довбак, Лох, Мудило, Рогуль* та ін. Пор.: *алкан* – зневажливе «алкоголік, п'яниця»; *амас* – кримінальне попередження про небезпеку; *баклан* – зневажливе «молодий, недосвідчений злодій»; *барига* – кримінальне «перекупник краденого»; *відморозок* – презирливе «емоційно та інтелектуально недалека людина»; *галімії* – зневажливе «дурний»; *довбак* – зневажливе «некмітлива, тупа людина»; *лох* – зневажливе «потенційна жертва злочину»; *мудило* – vulgarno-зневажливе «дурна, нікчемна, шкідлива людина»; *рогуль* – кримінальне «сільський житель» [6, 30, 33, 37, 41, 71, 81, 100, 164, 178, 226].

Вплив глобалізаційних тенденцій позначився і на українському зооніміконі посттоталітарної доби. Поява нових екзотичних свійських тварин у маєтках заможних українців та популяризація чужомовних кличок тварин через серіали та бульварну пресу стали причиною появи таких зоонімів-неологізмів, як *Денді* (м.Ужгород), *Діна* (м.Ужгород), *Лінда*, *Марго*, *Мерлін*, (м.Ужгород), *Том* (м.Ужгород), *Лессі*, *Чарлі*, *Дік*, *Джесіка*, *Тайсон*, *Ральф*, *Жанна*, *Спайк*, *Ельза*, *Роккі*, *Боні* (м.Ужгород), *Долар*, *Лорд*, *Бай*, (с.Минай, Ужгородський р-н), *Люк*, *Дана* (с.Минай, Ужгородський р-н), *Макс*, *Лінда*, *Нікі*, *Цезар*, *Келлі* (с.Сюрте, Ужгородський р-н), *Лора* (с.Худльово, Ужгородський р-н), *Тім* (с.Холмок, Ужгородський р-н), *Лілі*, *Грейсі* (с.Часлівці, Ужгородський р-н), *Оскар* (с.Домашино, Великоберезнянський р-н), *Луїс* (с.Пастілки, Великоберезнянський р-н), *Джек*, *Стінг* (с.Домашин, Великоберезнянський р-н), *Бакс* (м.Калуш, Івано-Франківська область), *Сан-та* (м.Калуш, Івано-Франківська область), *Рем*

(м.Хмельницький), *Альберт* (м.Хмельницький), *Кері*, *Тім* (м.Київ), *Кокі*, *Рей*, *Мона*, *Ніка* (м.Мукачево), *Макс* (с.Сімер, Перечинський р-н), *Ксена*, *Лукреція*, *Гарфілд* (с.Батьово, Берегівський р-н), якими називають собак та кішок.

Як бачимо, вплив глобалізації на український ономастикон став помітним лише в посттоталітарний період його розвитку. Глобалізація українського ономастикону найдуше позначилася на таких субсистемах українського ономастикону, як ергонімія, антропонімія, віртуальна онімія та зоонімія. Українська посттоталітарна топонімія та урбонімія залишаються поза межами впливу глобалізації. Незважаючи на об'єктивний характер своєї природи, глобалізація негативно позначається на еколінгвальному стані українського ономастикону посттоталітарної доби, оскільки вона породжує проблемні зони щодо дотримання чинного національного законодавства у сфері мовного будівництва, а також спонукає до ігнорування норм «Українського правопису».

Література

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації// Мовознавство.- №3. – 2001. – С.48-54.
2. Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону// Ономастика і апелятиви. Вип.30. Збірник наукових праць / за редакцією проф. В.О.Горпинича. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С.76-81.
3. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття. – Ужгород, 1999. – 111 с.
4. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про мови в Українській РСР (Прийнятий на X сесії Верховної Ради УРСР 11 скликання 28 жовтня 1989). – К., 1991. – 15 с.
5. Романюк М.І. Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. ХХ-поч.ХХІ ст. – Ужгород: Гражда, 2007. – 124 с.
6. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови.-К.: Критика, 2003.- 336 с.

Джерела

ЖС 2007-8 – Жовті сторінки України 2007-2008. Щорічний всеукраїнський телефонний бізнес-довідник. Вип. 5. – Київ, 2007. – 1182 с.

Нуждак Людмила Василівна – аспірант кафедри української мови УжНУ.